

SMRTNA PRESUDA

(dva odlomka)

Za vreme bombardovanja Pariza, pošto smo se nalazili na ulici, morali smo da pobegnemo u metro. Tada je tim ceremonijama nedostajalo ozbiljnosti. A N. je tražila ma kakav izgovor da izostane s posla. I tako smo se oboje nalazili na stepenicama sred ogromne gužve, te tiskave i tegobne gužve, čas nepokretne poput zemlje, čas navrle poput bujice. Već neko vreme sam joj se obraćao na njenom maternjem jeziku, koji me je utoliko više uzbuđivao što sam mu manje poznavao rečnik. Ona ga, pak, takoreći nikad nije govorila, bar ne sa mnom, ali bi ga, kad bih ja počinjao da sričem, da spajam nevešte reči, slažem nemoguće izraze, slušala veselo, mladalački, te bi mi, kad na nju dođe red, odgovarala na francuskom, ali na francuskom drukčijem od njenog, detinjastijem, brbljivijem, kao da je njen govor postao neodgovoran, nakon mog, zato što se koristi stranim jezikom. A tačno je da sam se i ja osećao neodgovornim u tom drugom jeziku, tako nepoznatom; i da ga je ono što nikad ne bih rekao, ni pomislio, čak ni oćutao, na osnovu stvarnih reči, to nestvarno mucanje izraza koji su uglavnom izmišljeni, i čiji se smisao odigravao u meni nedostupnoj udaljenosti, silom mamilo iz mene, izazivajući me da ga saopštim, pričinjavajući mi, dok sam ga iskazivao, blago pijanstvo, koje nije više bilo svesno svojih granica i koje se drsko usmerilo izvan nužnog. Tako sam joj na tom jeziku izgovarao najsrdačnije izjave, što inače nikad ne uobičavam. Barem dvaput sam je zaprosio, što dokazuje fiktivni karakter mojih reči, s obzirom na moje distanciranje zarad tog stupnja (i moje nepoštovanje), ali ja sam je prosió na njenom jeziku, a taj jezik ne samo da sam upotrebljavao ležerno, već sam, manje-više ga izmišljajući, njime iskazivao, sa pronicljivošću i istinom polusvesti, nepoznata osećanja koja su bezobzirno iskrsavala u tom obliku i obmanjivala mene samog, kao što su i nju mogla obmanuti.

Ali ona se nije dala obmanuti, to je sigurno. Možda je moja ležernost, navodeći i nju da se opusti, pobuđivala isključivo neobavezne misli, da i ne spominjem jednu drugu misao o kojoj ne smem ništa da kažem. Čak i sada, kad se toliko toga razjasnilo, teško mi je da zamislim šta je reč brak mogla da izazove u njoj. Ona je jednom bila u braku, ali od njega je pamtila samo muke oko razvoda. Ni za nju, dakle, brak nije bio toliko bitan. Pa ipak, zašto se, nakon što sam je zaprosio, jedini put, ili jedan od retkih puta kad sam od nje dobio odgovor na njenom jeziku, to dogodilo baš u tom trenutku: odgovorila je jednom neobičnom rečju, meni savršeno nepoznatom, koju nikad nije htela da mi prevede, te ju je, kad sam joj rekao: „Dobro, onda ću je ja prevesti“, obuzela prava panika na pomisao da bih mogao pogoditi, nakon čega sam morao samo za sebe da zadržim i prevod i predosećaj.

Možda joj se brak sa mnom učinio mrskim, možda ga je shvatila kao skrnavljenje ili sasvim suprotno, kao istinsku sreću, ili najzad, kao beznačajnu pošalicu. Između ovih tuma-

čenja, i dan-danas čak, gotovo da sam nesposoban da se odlučim. No, pustimo to. Kao što sam rekao, tim rečima koje su se izgovarale u meni jezikom druge žene, više sam sebi nadio nego njoj. Govorio sam joj suviše, bez osećaja o tome šta govorim, u sebi sam se obavezivao da se tih čudnih reči držim; što su bile neumerenije, to jest neobičnije s obzirom na ono što se od mene moglo očekivati, to su mi se te reči činile istinitijim, zbog njihove nečuvene novine; to sam više, budući da su bile neverovatne, želeo da im ulijem poverenje, čak i pred samim sobom, naročito pred samim sobom, trudeći se svojski da uvek odem korak dalje, uzdižući na veoma uskom postolju jednu piramidu, tako vrtoglavu da je njena visina koja je stalno rasla i mene samog zapanjivala. Ipak, to mogu zapisati: tako je i bilo, obmane ne može biti u tako velikim preterivanjima. Moja greška na tom stupnju, greška čiju odliku iskušanja sad bolje sagledavam, poticala je pre iz udaljavanja koje sam verovao da stvaram tim potpuno fiktivnim načinima da joj se približim. Sve što me je, zapravo, počev od nepoznatih reči, navodilo da je srećem mnogo češće, da je neprekidno dozivam, da poželim da je ubeđujem, da nju samu prisilim da prizna nešto što nije samo jezik unutar mog jezika, takođe me je navodilo da je tražim na beskrajnoj distanci, doprinoseći njenom odsutnom i neobičnom ponašanju toliko prirodno da sam smatrao kako se ono u potpunosti može tako objasniti i da sam, sve više verujući u to, sve manje uviđao nenormalnost i užasne korene tog ponašanja.

Svakako sam otišao predaleko onog dana kad smo bežali u sklonište. Čini mi se da me je nešto gnevno navodilo, neka toliko silovita istina, da sam, iznenada kidajući krhku potporu tog jezika, počeo da govorim na francuskom, i to tim sumanutim rečima koje nikad nisam dotakao i koje su se obrušile na nju svom silinom svoje ludosti. Tek što su je dotakle, a to sam osetio telesno, nešto se slomilo. Istog trenutka, ona je od mene bila oteta, odnela ju je gomila, i razuzdani duh te gomile, odbacujući me daleko, obrušio se na mene, smrvivši me, kao da je moj prestup, preobražen u gomilu, rešio da nas razdvoji jednom zasnogda.

*

Upitao sam što sam blaže umeo:

– Da li me čujete?

– Da.

– Hoćete li odustati od svog plana?

Ona baci na mene pogled koji sam smatrao gotovo potvrdnim.

– Recite da, i uzeh je za ruku da je ohrabrim. U suprotnom, mogao bih vas zatvoriti u ovu sobu.

– Gde to?

– Ovde, u kuću.

Ona na trenutak sasluša, pa upita: „Sa vama?“ Dadoh joj potvrdan znak. I dalje sam je držao za ruku, ta ruka koja je živela pružala mi je nadu. Sama od sebe, ona progovori:

– Koju ste to reč rekli?

Osmotrih joj lice. Gospode, pomislih suludo, podseti me koja je to reč bila.

– Koju reč?, upitah sa lagodnim osmehom punim obećanja.

Utvrdih dve stvari: da se ona uopšte nije smešila, a da je ideja i dalje lebdela tu.

– Maločas, prošaputa, nesumnjivo usredsređena na trenutak kad sam zaustio.

– E, pa sad, počeh. Ali prisativši se „ove sobe“, iznenada zastadoh: da, sigurno je to ta reč. Nemir mi se sigurno očitavao na licu, jer je njena ruka sa tako ubedljivim i domišljatim ohrabrenjem stegla moju da me je hladnokrvnost smesta napustila. Pogledali smo se: kao da sam još imao nade; kako je ta nada jedna perfidna stvar. Malo-pomalo, pogled joj ponovo postade blag. Pošto je bila kratkovida, često sam joj govorio o njenim očima, čas pasivnim i praznim, čas raspaljenim vrućicom od koje se video samo uznemirujući odsjaj. „Bole vas oči?“ Kao da ju je to pitanje, suprotno svim očekivanjima, uzrujalo, ona ustade, promrsi rukama kosu, kao što je imala običaj u jako emotivnim trenucima. Stajala je, gotovo uz mene, hteo sam da je uzmem za ruku, ali ona na mene nije obraćala ni najmanju pažnju, odjednom me odbacivši neobično daleko od sebe. Ipak je naterah da sedne. Lagano stavih ruku na njenu, taj dodir je bio poput gorkog sećanja, ideja, hladna, nemilosrdna istina, protiv koje je borba mogla imati samo zlonamerni smisao. Na trenutak videh kako joj se usne miču i osetih da govori, ali više se nisam trudio da uhvatim te reči: gledao sam ih. Slučajno načuh reč plan.

– To je ta reč, reče ona.

Tad mi sinu šta je onomad tražila, ali moram reći da me, iako sam bio budan i ponovo pažljiv, to uopšte nije zanimalo, to se ticalo nekog drugog sveta, bilo je prekasno u svakom slučaju. Samo, kao što se dešava, moja nezainteresovanost mora da ju je prenela, i sad je ona, možda takođe zbog toga što je preskočila prepreku, bila ta koja je predvodila.

– To više nije plan, reče stidljivo.

Dobro sam je čuo, zvučala je upravo kao dete koje je počinilo veliku grešku. Pošto nisam ništa govorio, trudila se da pogodi da li je nisam razumeo, i ako je tako, da pronade neke ne isuviše ozbiljne reči da bi objasnila sve. Rastvorila je ruke pokretom koji, kad ga se prisetim, ima prizvuk divne nevinosti, pa upitala slabim glasom:

– Zar nije trebalo tako da postupim?

Mislim da me je pakost – koja ostaje kad ode sve – naterala da slegnem ramenima, ali možda sam tada u stvari ponovo počeo da patim. Ona je izgledala tako ljudski, još uvek mi je bila tako blizu, očekujući nekakav oprost za tu užasnu stvar koju, svakako, nije skrivila.

– Verovatno je tako moralo, promrmljah.

Ona me uhvati za reč.

– Moralo je, zar ne?

Zaista je izgledalo kao da se moj pristanak odrazio na njoj, kao da ju je na neki način, prepuna nade, očekivala neka nevidljiva odgovornost kojoj je ona samo pozajmljivala glas, i da se sada neka vrhovna sila, sigurna u sebe, srećna – i to ne zbog mog pristanka koji joj je bio sasvim beskoristan, već zbog svog trijumfa nad životom, kao i zbog mog odanog razumevanja, zbog mog bezgraničnog prepuštanja – dokopala tog mladog bića, pridavši joj pronicljivost i nadmoć pod čijim diktatom su mi bile misli i malobrojne reči.

– Sad, reče ona pomalo hrapavim glasom, zar ne, to ste oduvek znali?

– Da, rekoh, znao sam.

– I znate kad se to dogodilo?

– Čini mi se da slutim.

Ali moj ton, pomirljiv i poslušan, kakav je trebalo da bude, kao da nije bio dovoljan njenoj nameri da trijumfuje.

– E pa, možda vi još ne znate sve, uzviknula je izazivački. I zaista, u njenom oduševljenom likovanju očitavala se lucidnost, vrućica iz dubine njenog pogleda, slava koja me je, očajnog, i samog dotakla istom grandioznom ohološću, istom pobedničkom ludošću.

– Šta to?, rekoh ustajući.

– Da, viknula je, da, da!

– Da se to dogodilo pre osam dana?

Otimala mi je reči iz usta sa zastrašujućom lakomošću.

– I onda?

– I da ste danas bili kod X. da tražite... to?

– I onda?

– I da je sada to dole, da ste ga otkrili, i da ste se, videvši ga, suočili sa onim što će živeti večno, što će nadživeti i vašu i moju večnost! Da, znam, znam, oduvek sam znao.

Ne mogu tačno reći da li su ove reči, ili neke slične, ikada doprle do njenog uha, niti kakvo me je to stanje duha navelo da joj ih uputim: to je nevažno pitanje, isto kao što je beznačajno da li su se stvari odista tako odigrale. Ja moram samo da potvrdim da je ovo za mene istina, izuzev pitanja datuma, jer se sve moglo dogoditi i ranije. Ali istina nije u tim činjenicama. Same činjenice bih najradije uklonio. Ali ako se one nisu dogodile, druge će se, mesto njih, desiti i, na poziv sveprisutnog potvrđivanja koje se sjedinilo sa mnom, dobiti isti smisao, i priča će ostati ista. Možda je N., govoreći mi o tom „planu“ samo htela da pokida, ljubomornom rukom, privid u kom smo živeli. Možda me je, pošto joj se smučilo da me gleda kako istrajem u ulozi „svetskog“ čoveka, iznenada tom pričom podsetila na moj stvarni položaj i prstom mi ukazala gde mi je mesto. Možda je i ona sama poslušala neku tajnu zapovest, koju sam izdao ja, i koja je u meni glas, večito zahvalan, i sam ljubomorani glas jednog neuništivog osećanja. Ko može reći: to se dogodilo zato što su to omogućili događaji? To se dogodilo zato što su, u izvesnom trenutku, činjenice postale varljive i, svojim neobičnim rasporedom, ovlastile istinu da ih se domogne? Ja pak nisam bio nesrećni glasnik misli koja je od mene jača, niti njena igračka, ni žrtva, jer ako me je ta *misao* savladala, učinila je to samo zato što sam ja hteo, i naposletku, ona mi je uvek bila po meri, voleo sam je, voleo sam samo nju, i sve se dogodilo zato što sam tako i hteo, i to samo ka njoj usmeravajući pogled, gde god da je bila i gde god sam ja mogao biti, u odsustvu, u nesreći, u kobi mrtvih, u nuždi živih stvari, u umoru od rada, u tim licima rođenim iz svoje radoznalosti, u svojim pogrešnim rečima, u svojim lažljivim zakletvama, u tišini i u noći, dao sam joj svu svoju snagu, i ona mi je dala svoju, tako da nas ta ogromna snaga, koju ništa ne može uništiti, možda osuđuje na neizmernu nesreću, ali, ako tako jeste, uzimam tu nesreću na dušu, neizmerno joj se radujem i, njoj, večno govorim: „Dođi“, i ona je večno tu.

Ove stranice se mogu ovde okončati, i nikakav nastavak me neće navesti da nešto dodam zapisanom, ili da mu oduzmem. Tako ostaje, tako će ostati do kraja. Ko bi hteo to da izbríše iz mene, u zamenu za kraj za kojim uzalud tragam, postao bi sâm početak moje sopstvene priče, postao bi moj plen. U tami bi me ugledao; moja reč bi postala njegovo

ćutanje, i verovao bi da vlada svetom, ali ta vlast bi opet bila moja, njegovo ništavilo moje, a i on bi takođe znao da nema kraja za čoveka koji želi da završi sâm.

Nek se toga seti ko god bude čitao ove stranice verujući da njima provejava misao o nesreći. Štaviše, neka zamisli ruku koja ih piše: ako bi je video, možda bi čitanje odjednom shvatio kao ozbiljan zadatak.

Izvornik: Maurice Blanchot, L'arrêt de mort, Gallimard, 1948, 1972.¹

*(Sa francuskog preveo **Bojan Savić Ostojić**)*

---

¹ Poslednji odeljak, „Ove stranice se mogu ovde okončati...“, kojim se završavala prva verzija *Smrtne presude*, bio je izuzet iz drugog izdanja iz 1972. Blanšo je veoma često prepravljao svoje knjige, uglavnom ih krateći, što je slučaj i sa romanima-povestima *Toma Mračni* i *Poslednji čovek* (*Le dernier homme*). Ali izostavljanje ovog kraja u drugom izdanju najviše je komentarisano, i to negativno, posebno u Deridinoj knjizi *Parages* (*Obodi*). (*Prim. prev.*)